Jeanne d'Arc gered uit de assen

Livret « Sauvée des cendres »

Hélios Azoulay

Traducteur : Anneleen Spiessens

Édition électronique

URL : <https://journals.openedition.org/temoigner/5787>

DOI : 10.4000/temoigner.5787

ISSN : 2506-6390

Éditeur :

Éditions du Centre d'études et de documentation Mémoire d'Auschwitz, Éditions Kimé

Édition imprimée

Date de publication : 2 avril 2017

Pagination : 128-129

ISBN : 978-2-930953-00-7

ISSN : 2031-4183

Référence électronique

Hélios Azoulay, «Jeanne d'Arc gered uit de assen», *Témoigner. Entre histoire et mémoire* [Online], 124 | 2017, Online op 30 novembre 2021, geraadpleegd op 01 décembre 2021. URL: <http://journals.openedition.org/temoigner/5787> ; DOI: <https://doi.org/10.4000/temoigner.5787>

Jeanne d'Arc gered uit de assen

→ Hélios Azoulay
Vertaling uit het Frans:
Anneleen Spiessens

[1] Puur als de parelachtige melodie van een wiegeliedje in het getto van Vilnius... Aleksander Volkovski is elf wanneer hij inspiratie krijgt voor de muziek... De tekst is van Shmerke Kaczerginsky... (hier horen we alleen de piano)... De woorden zijn ondenkbaar, niet te vatten... Net als de eenrichtingswegen die leiden naar de grafkuilen bij de bossen van Paneriai... De schreeuwen reizen tegen de richting in en komen ons hun verhaal doen... En de muziek balsemt... *Shtiler Shtiler... Zachtjes Zachtjes...*

[2-7] *Der 30. Mai 1431*. Een opera. Twee bedrijven in rijmvorm over Jeanne d'Arc, afgewerkt. Slechts twee bladzijden muziek, onafgewerkt... Twee bladzijden die zijn gedateerd op 16 mei 1943... Twee bladzijden die verloren raakten tussen de vellen van een andere partituur van Viktor Ullmann: de ouverture tot de opera *Don Quixote tanzt Fandango*... Jeanne d'Arc werd levend verbrand. Opdat er niets van haar zou overblijven, werden haar assen in de Seine gegooid. In Auschwitz vervoegden die van Ullmann de toen onafgebroken stroming van een stofrivier. Verloren in de zee van de tijd.

... (ik voelde het onevenwicht, en de onfatsoenlijkheid daarvan)... (het moest hersteld worden, niet *afgemaakt*)... (en dat woord zegt meteen wat het is)... (het is moeilijk te schrijven over je eigen werk)... (makkelijker *naar* jezelf te schrijven dan *over* jezelf te schrijven)... (als we in het bassin van ons eigen handelen duiken, bespatten we wie we zijn)... (en bovendien is een stuk dat je net hebt afgewerkt nog ruig en ongeregeld)... (ik ben blij dat Pierre-Emmanuel Dauzat iets wilde schrijven)...

[8] Ze was hoofdverpleegster op de kinderafdeling... Regelmatig nam ze haar gitaar en schudde wiegeliedjes voor de allerkleinsten uit haar mouw... als een streling... Maar dit lied is voor haar eigen zoon, Hanuš... Nog voor alles ontaardde en ze hier in het erbarmelijke getto van Theresienstadt terecht kwam met haar echtgenoot en hun jongste zoontje Tommy, kon ze haar oudste redden door hem naar Zweden te sturen... zo ver weg... en de muren zijn te hoog... *En de regen stroomt, en de regen stroomt... In het donker denk ik aan jou, mijn kind... Hoog zijn de bergen, diep is de zee... Mijn hart is moe en zwaar van verlangen... En de regen stroomt, en de regen stroomt... Waarom ben je zo ver, mijn kind? En de regen stroomt, en de regen stroomt... God zelf heeft ons gescheiden, mijn kind... Jij zult al deze smart, deze ellende niet zien... Je zult*

niet ronddwalen in deze stenige steegjes... En de regen stroomt, en de regen stroomt... Ben je me niet vergeten, Zoon?

[9] ... en dan slaat de SS-officier de *Lagerstraße* in het vrouwenkamp in om zich naar Block 12 te begeven, de barak van het orkest... Uniform in de perfecte snit en de perfecte plooi, gemillimeterd kapsel onder de kepie van het doodshoofd. Het archetype van de maniakaal-geobsedeerde-pseudo-dandy-ware-smeerlap... Hij stapt binnen... Het orkest valt stil... Zoals altijd wanneer een officier zich onder de gedeporteerden vertoont, heerst er lichte paniek en angst... Alma Rosé, de dirigente, komt de *Hauptsturmführer* groeten... Die toont zich respectvoller dan tegenover elke andere Jodin hier: ze is immers het nichtje van Gustav Mahler. En in zulke bijna mondaine situatie is er niets angstaanjagender dan deze lachwekkende, helse hoffelijkheidsvertoning... Op de lijst met stukken uit het repertoire van het orkest kiest Mengele uiteindelijk voor Robert Schumanns *Traumerei*...

(het volstrekt obscene van die keuze)... (alleen dat)... (neen, Mengele is geen liefhebber van muziek)... (tenzij je het woord *liefhebben* gaat opzoeken op de vuilnisbelt van gemeenplaatsen)... (neen, Mengele is geen liefhebber van muziek)...

Ik droeg dit strijkkwartet op aan Violette Jacquet-Silberstein, violiste in het vrouwenorkest... Ze kwam luisteren... op 8 mei 2013... Ik was bang dat ze er niets aan zou vinden... Ik zei haar: *'Ik hoop, ondanks alles, dat je het goed zal vinden, Violette... het is een modern muziekstuk'*... Vanuit haar rolstoel wierp de onnavolgbare oude dame me toe: *'Wat bedoel je? Ben ik dan niet modern misschien?'*

De Traumerei van Mengele, La Réverie de Mengele, זמרי חלום... Yimah chemo ve-zikhro... *Opdat hun namen voor altijd zouden verdwijnen...*

[10] ... Aaron smeekt. Hij wil gewoon bij zijn kleine jongen blijven; hij is slechts drie jaar oud, de kleine dode, die kan je toch niet alleen laten?... Aaron smeekt om bij hem te mogen blijven deze nacht. Dat mag hij... Aaron zet zich neer naast het kleine slachtoffer... En *de muziek daalt neer tot daar*, tot in Treblinka waar de lichamen met de duizenden worden geroosterd... *'Krematorium, zwart, doof... Poorten tot de Hel, stapels lijken... Zware, stugge massa's vlees... Mijn haren werden grijs op één nacht... Daar ligt mijn zoon, mijn kindje... Hij balt zijn kleine vuisten tegen zijn mond... Ik kan je hier toch niet in het vuur werpen!... Met je prachtige gouden lokken?... Lulaj, lulaj, mijn zoon... Lulaj, lulaj, mijn zoon... Lulaj, lulaj, mijn zoon... Lulaj, lulaj, mijn zoon... Zon, waarom zeg je niets?... Ik heb hier alles gezien... Ze hebben zijn hoofd verbrijzeld... Tegen de koude stenen muur... Je zachte ogen kijken op naar de hemel... Je tranen schreeuwen het uit... Mijn zoon! Jouw bloed, overal, overal!... En je hebt slechts drie jaar geleefd... Lulaj, lulaj, mijn zoon... Lulaj, lulaj, mijn zoon... Lulaj, lulaj, mijn zoon... Lulaj, lulaj, mijn zoon...'*

En wanneer de dag aanbreekt boven de eeuwige nacht van Treblinka is de ruimte rond Aaron doordrongen van zijn klaagzang... Aaron, wees van zijn zoon... De hele nacht geloofde hij dat zijn wiegelied zijn zoon zou wekken... *Wiegelied voor mijn kleine jongen in het Krematorium*... Verwachten de doden misschien dat we hen in slaap wiegen? ■